

WETENSWAARDIGHEDEN „TEMPELIERSHUIZEN” TE BESOYEN

In de „Geschiedenis van het Bisdom 's-Hertogenbosch” van L.H.C. Schutjes (1872) wordt melding gemaakt van drie huizen te Besoyen, die door haar sterke muren van oude dagtekening schijnen en „volgens overlevering aan de tempeliers zouden hebben behoord”. Deze aantekening in het werk van Schutjes heeft betrekking op een drietal „tempeliershuizen”, die omstreeks 1850 nog te Besoyen stonden en waarvan later twee door brand zijn vernield en het derde werd verbouwd tot jodenkerk. Het waren tamelijk grote bouwsels met uitzonderlijk dikke muren. Elk van deze gebouwen werd, volgens verklaring van personen die ze gekend hebben, bewoond door vier of vijf gezinnen. Het voornaamste vertrek, aan de straatzijde, bereikte men via een stenen trap. Een dergelijke stenen trap is ook aanwezig aan het laatstovergebleven gebouw, sinds 1884 na een ingrijpende verbouwing als jodenkerk in gebruik. Deze kerk - sinds 1940 voor andere doeleinden benut - zal binnenkort worden afgebroken voor de aanleg van een straat (de Tempelierstraat). Bij die afbraak zal misschien aan het licht komen in hoeverre waarde moet worden gehecht aan de bewering van oude inwoners, dat van daaruit een onderaardse gang moet lopen naar een der andere in dezelfde straat gestaan hebbende „tempeliershuizen”.

Tot dusver is het niet gelukt, het karakter en de betekenis van deze „tempeliershuizen” vast te stellen. Merkwaardig genoeg is in de schepenprotocollen en andere archiefbescheiden van Besoyen hierover niets te vinden. Het lijkt meer dan twijfelachtig, dat ze iets uit te staan hebben gehad met de orde der Tempelheren, die immers al in 1312 door paus Clemens V werd opgeheven.

De vraag rijst dan echter: wat zijn het dan voor huizen geweest? Bestaan of bestonden ook elders in Brabant of daarbuiten dergelijke gebouwen en is iemand in staat, hierover meer bijzonderheden te geven?

G.F.COuwenbergh

PRAEIHISTORISCH UDEN

Het was in de lente van 1923, dat hier het gerucht de ronde deed, dat de jonge dokter Henk Wiegiersma op de heide bij Nistelrode urnenvelden had ontdekt en dat hij de hei, waarop ze lagen, had aangekocht. Toen dat gerucht was doorgedrongen tot in Leiden, kreeg de burgemeester het verzoek om eens nader te informeren, of dat misschien geen loos gerucht was. Toen werd ik, als knechtje van de burgervader, er met de veldwachter, die een hoofd groter was dan ik, op uitgestuurd om eens te gaan kijken wat er op die hei te zien was en daarover te rapporteren. Ze heb ik de hei boven Slabroek nog in zijn betrekkelijk ongeschonden staat gezien, overdekt met een groot aantal lichte verheffingen van den bodem, grote en kleine heuvels, zoals op vele plaatsen in Brabant voorkwamen. Het bleek daarbij ook, dat ze niet op het gebied van Nistelrode, maar in onze gemeente lagen, hoewel precies op de grens en dicht bij de grens van Schaijk. Een maand geleden heb ik nog getracht te ontdekken, of er nog sporen van deze necropool over waren, maar ik had zelfs moeite om het terrein terug te vinden en alles wat op vroeger leek, was volkomen verdwenen; een jong, ondoordringbaar dennenbos bedekte het gehele terrein. Jammer in mijn ogen, en ik ben van mening, dat men dat nu, veertig jaren later, beter zou aanpakken.

Acht en dertig heuvels werden er ontgraven en de oogst was niet zo groot, ook al omdat vroegere schatgravers aan het werk waren geweest en veel hadden vernield. En ook geen enkel der uitgegraven urnen of andere oudheden zijn daarvan toen in Uden gebleven; ook dát zou niet hebben mogen voorkomen.

Tien jaar later, plm. 1932, ben ik er met enige vrienden op uitgetrokken om te zien of er nog iets over was. En ja, op een korenveld er vlak tegenover lag nog een onaangeroerde vrij grote heuvel, die een prachtige zgn. Hallstatt-urn bevatte, volkomen ongeschonden, en eerst in de buitenlucht aan het scheuren ging. Deze is nog altijd in mijn bezit. In een andere heuvel werd een gave, grote Germaanse urn opgedolven, die ondertussen naar Breda verhuisd is.

De conclusie die dr. Holwerda uit deze vondsten trok was, dat daar op de heide een kerkhof lag van een bevolking van Germaans-Gallische oorsprong uit de eerste eeuw onzer jaartelling. Deze datering werd gemakkelijk gemaakt door de aanwezigheid van Romeinse fibulae uit de eerste Keizertijd en ook door aardewerk uit die tijd, dat uit het Rijnland moest stammen.

Merkwaardig is, dat men bij urnenvelden de woonoorden der bevolking nog niet kent. Dat is ook het geval bij de onze. Maar het ligt voor de hand, dat men die woonoorden moet zoeken in de nabijheid en dan komt voor Uden op de eerste plaats het gehucht Slabroek in aanmerking. Want: ook nú nog heeft dit alle kenmerken van een zeer oud gehucht en het is bijna geen hypothese, dat de vroegere woonoorden liggen op de plaatsen, waar nu nog de boerderijen staan. Daar komt bij, dat de beschaving reeds toen zover gevorderd was, dat er een soort van primitief gemengd bedrijf bestond, dat behoefte had aan groengronden voor het vee en hogere, niet al te schrale gronden in de nabijheid van de korenbouw. Beide voorwaarden zijn daar aanwezig; voor de groengronden zorgt de Kraaijenloop, die zelfs in de droogste zomers nog water houdt.

P. DE GROOT